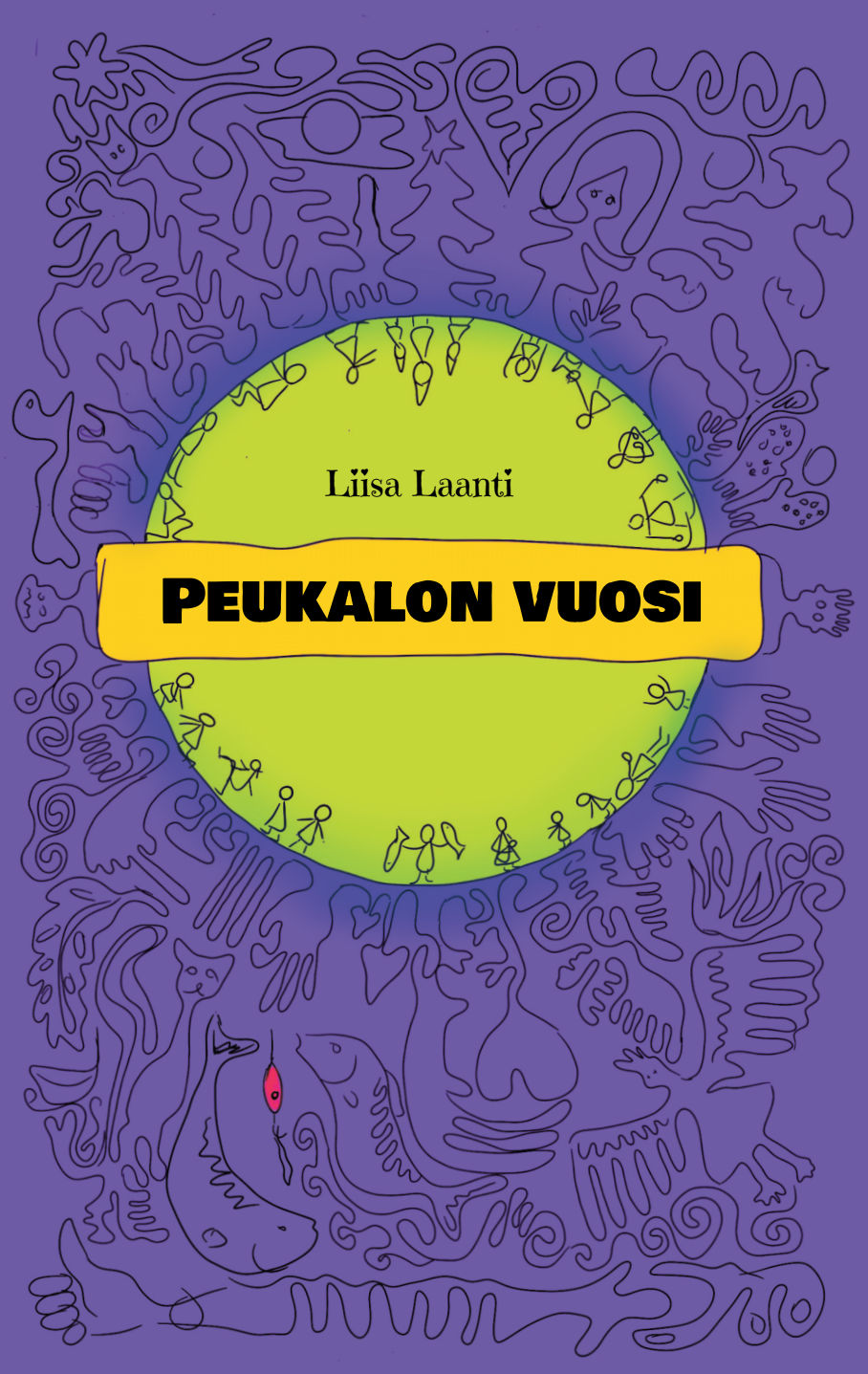

Liisa Laanti

PEUKALON VUOSI

Peukalon vuosi

Liisa Laanti

Peukalon vuosi

© 2023 Liisa Laanti

Kustantaja: BoD – Books on Demand, Helsinki, Suomi

Valmistaja: BoD – Books on Demand, Norderstedt, Saksa

ISBN: 978-952-80-0781-4

SISÄLLYS

Utsjoki 7	Pilkkireissuja 9
Avannolta Ivaloon 11	Ivalo 14
Ivalosta ilmaan 16	Peukalolla vai ilman 19
Nukahdan ja herään 21	Päiväkirjoittaja 23
Oksennuspussi 24	Pyörreksissä näppäimillä 26
Hoitajia ja hoidettavia 30	Pesu 35
Ei mua tartte auttaa 36	Kyllä autetaan 37
Sanastoa 38	Tv-ohjelmia 39
Lauantai 41	Sunnuntai 43
Maanantai 46	
Ei kotikyytiä hevoskärryillä 49	Musta ei oo kiva 53
Kootut selitykset 55	Torstai, pieni kuolema 56
Toinen leikkaus 57	Ilosambaa 59
Kotihoitoa 61	Ala jumpata! 64
Koiravieraita 66	Tunteet ailahtelevat 67
Kevättä 69	Unet palaavat 71
Vappu 72	1.5. 73
Sipsimorkkis 75	Viimein retkelle 76
Keskeneräiset 77	
Laita peukalo asialle ja mee ite... 78	
Äitienpäivän aamumietteitä 80	Kirjeitä ja kirjoitusta 81
Trimmaus 83	Sirkkeliahdistus 86
Peukalo-Liisa 88	
Kumpi on parempi, harmaa vai... 89	Lapsi! 92
Paistaa se päivä keskelle kämmentä 93	Jumpkaa 95
Käsitanssia ja käsitöitä 96	Retkelle 97
Juhannus 98	
Lyhyt on parempi kuin... 102	Opettele onkimaan 105
Kesä! 107	Unia 109
Mummu, äiti, vaimo 110	Kåfjord, Norja 112
Alta 113	Sennalandet 115
Hammerfest 117	Merenrantoja 119
Luossajohka 122	Aarre 124
Kotirannassa 126	
Juhlien kautta saaristoteille 127	Pikku sammakko 132
Unipäiväkirjasta 133	Askel jonnekin päin 134

Olipa kerran 136	Osa-aikakuntouttaja 143
Takapakkia 145	Poutaa ja sadetta 147
Lokakuu 150	Marraskuu 152
Velvollisuuksia 154	Räkää 156
Mummu stadissa 161	Sallaan hiihtämään 165
Rukkaset 167	Jouluvalmisteluja 168
Uneton 172	
Adventtia Helmeily-vihkossa 174	Lapsi tuo joulun 17
Täysikuu 177	Loppiaismystiikkaa 178
Helmikuu 180	Harhailua hangilla 181
Vapaapäivän aamun terapiakirjoitusta 185	
Tonnin peukalo ja satasen runot 187	Pääsiäinen 189
Tynkä ja tuppelot 188	Ihanaa hiihtelyä 192
Suklaamuna 191	Uusi kevät 198
Huhtikuu, Varanginvuonolla 195	Keskusteluja 200
Kirjoituspihlaja 199	
Satu Peukaloakasta 201	

Utsjoki

Aurinko on haalea pallo pilviverhossa. Lumi on tasaisen valkoista, niin että jos siristän silmiäni, en erota, missä järvi loppuu, ja missä alkaa loivasti kohoileva paljakka ja taivas. Taivasta on paljon. On hiljaista.

Hiljaista alkaa olla pilkkiavannollakin. Taidan tehdä pari uutta reikää. Utsjoen ylänköjärveä peittää niin paksu jää- ja lumikerros, että kairassa tarvitaan jatkovarsi. Joudun nostamaan käteni aika ylös, kun alan kairata, mutta onneksi on kone! Tukeva ote vasemmalla kädellä akkuporan tukikahvasta, oikealla koneesta ja nappi pohjaan. Kaira puree hienosti jäätä, ja punainen terä rouskuttaa metrisen jään läpi ihan tuosta vain, ilman läähätystaukoja ja kipeitä käsivarsia.

Kun terä nytkähtää läpi, nostelen sillä enimmät sohjat pois. Kaksi uutta reikää riittävät nyt, kokeilen näistä, tuleeko lisää kalaa. Jos ei tule, voisin vaikka käydä hankia hiihtelemässä. Onhan tässä aikaa, ja yksi hyvänkokoinen rautu jo köllöttää rinkan vieressä.

Kannan kairan sivummalle. Pitää laittaa se pystyyn hankeen, ettei koira käy telomassa itseään. No niin, pieni pyöräytys porakoneella, niin siinä se pysyy...

...mutta kaira

pyörii

rukkanen, ja minä en...

kairan varsi vetää rullalle mustaa nahkarukkasta ja yrittää vetää minut samaan pyörteeseen kun matka aivoista katkaisijaa puristavaan oikeaan käteen on liian pitkä vasen kinnas lentää kovalle hangelle kaira kaatuu... Lumella on punaista verta juuri verestetyn raudun vieressä ja roiskaus mustia tippoja. Tajuan että musta veri on minun. Vihreän räpikkään suusta ei näy peukalon kohdalla mitään.

Arto istuu kauempana omalla avannollaan ja tuijottelee järven vastarantaa. Huudan, että nyt taisi sattua pahasti. Hän tulee ja käskee ottaa hanskan pois.

– En uskalla...

– Nyt on pakko!

Nykäisen räpikkään pois. Peukalonpäättä ei ole. Siinä törröttää paljas luu.

Kiroilemme kovaan ääneen, ja sitten alamme toimia.

Pilkkireissuja

Pettymyksen määrä on verrannollinen halun ja haaveen suuruuteen. Joskus haavematkan kohde on ennen kokematon, eikä silloin tiedä mitä saa vai saako mitään. Toisen paikan kultaa vanha muisto, elämys, jonka haluaa kokea uudelleen, kulkea samat polut, ylittää sama tunturinselänne avaran paikan riemussa, tuntea taas perhosiiman kiristyminen tai pilkkivavassa vahva nykäisy. Lapinkuume ja pohjoisenpolte ovat pahoja sairauksia, kalakuume vielä sivuoireena.

Jotta tietäisit peukalovuoden pettymyksen määrän, kerron edellisen vuoden haavematkasta, jolta sain mukaani vahvoja muistoja ja kuvia, mutta varsinaiseen maaliinsa sekään matka ei päässyt. Voisin kyllä kertoa monestakin talvesta ja kaikista onnekaista ja vähemmän onnekaista pilkkiseikkailuista, rauduista ja taimenista, ahvenista ja matikoista, savustamisesta ja paistamisesta, ruotojen syljeskelystä ja vatsataudista, ihanista kantohangista ja sohjohiihdosta ja vettä täynnä olevista monoista, hyvin vinkatuista tai itse löydettyistä kalapaikoista, kymmenistä valokuvista, kuukkeleista ja kuutamosta, mutta yritän nyt pysyä päättämässäni aiheessa, edes tässä alussa.

Ajoimme Matkalaukku-nimisellä matkailuautollamme Norjan itäperukoille, Varangin niemimaalle. Erään talven reissu Kongsfjordin ylängölle oli jättänyt halun palata uusimaan kokemus, parkkeerata tukikohta tien varteen ja hiihtää pienen tunturiselänteen yli, ihmetellä missä kohtaa tasaista valkeaa maa loppuu ja kairattava jää alkaa. Ihanat

raudut olivat hyvässä muistissa ja toiveet korkealla, melkein jo suussa maistui paistettu punalihainen villi kala.

Pysäköintipaikkaa ei sillä kertaa löytynytäkään, pelkkää lumen paljoutta. Ajoimme ylängön yli meren rantaan Kongsfjordin kylälle ja majoituimme Veines-niemeen säitä pitämään ja kyllä oli hatuissakin pitämistä, kun tuuli viuhui matalan niemen yli.

Ylängön tie oli suljettu, ja sen avaamista odotellessa koimme jotain muuta. Oli väkevät ilmat, lumimyrskyt, vaahtopäämeri. Kävimme kamerakävelyillä tuuleen puskien. Pieni Unni-koira ihmetteli, mikä tuli, kun puuska pukkasi sen kyljelleen kesken juoksentelun. Viimein myrsky laantui, tuisku loppui ja paljasti värikkäät talot vitivalkean lumen keskellä.

Myrskyjen välissä tie avattiin, ja pääsimme ajamaan kolonnassa ylängön yli, tai jouduimme, sillä emme voineet pysähtyä. Kongsfjordin ylängön raudut eivät olleet meidän tavoitettavissamme. Vaikka oleskelu Veinesissä oli hieno ja erilainen elämys, oli mieli pettynyt ja haikea, kun ajoimme sen taivaallisen valkeuden läpi ja sitten se oli ohi. Palasimme kotiin.

Tuli uusi talvi ja kevättalven loma. Raudut odottavat siellä, me kyllä tulemme! Pakkasimme Matkalaukkuun parhaat rautulätkät, toukkapurkit, rinkat, ahkion ja kairan, joka oli tällä kertaa sähkökäyttöinen. Oli hienot päiväretket edessä.

Pitkän matkan välietapiksi päätettiin Utsjoki ja Tenon Tuvat. Sieltä käsin lähdimme tunturiin helpottamaan pahinta kalakuumetta. Yrittäjältä saimme kuljetuksen ylös moottorikelkan reessä, joka jäi järvelle mukavaksi taukopaikaksi porontaljoineen. Viimein kalalle!

Hyvän alun jälkeen pilasin kaiken.

Avannolta Ivaloon

– Ota puhelin mun rintataskusta. Aukase näppäinlukko!

– Tämä on ihan pimmeä!

Neuvoin yhä uudelleen, mutta näyttö pysyi mustana. Se oli kuin minun toistuvassa puhelinpainajaisessani, paitsi että unessa puhelimen näytössä vilisee kaikkea muuta kuin yhteystietoja, kun yritän soittaa, outoja kuvia ja pelejä, viruksia, kerran Leninin näköinen mies, joka säteili vaarallista sinivaloa.

Keskity!

– Laita se puhelin reen päälle, että näen sen.

Huomasin neuvoneeni koko ajan väärin. Ensin tuo nappi ja sitten tuo! Puhelin heräsi. Arto soitti asiallisesti Otolle, että meidät pitäisi jo hakea takaisin. Tämä lupasi tulla, mutta ei ehtisi ihan heti, kun oli hiihtelemässä Norjan puolella.

Minä pyörin ympyrää muka touhuten jotain, mutta sitten alkoi pyörryttää. Paras mennä rekeen istumaan. Käskin etsiä rinkasta ensiapupakkauksen. Arto löysi punaisen pakkauksen ja alkoi etsiä ensisidettä tai jotain. Pienten vihreiden pakettien päällä näytti olevan vain vieraita kieliä pienellä prantillä. Löytyi kuitenkin sideharsorulla. Kieputin harsoa niin tiukkaan, ettei varmaan vuoda, sama jos menee liian tiukkaan. Kuoleutukoon saatana!

Järven toisessa päässä oli joku kelkkamies. Arto juoksi sinne kysymään kyytiä. Mies ei aikonut lähteä, kerran Otolle on jo soitettu, kyllä se kohta tulee.

Arto keräsi kiireesti tavarat rekeen. Sanoin vielä, että ota se kinnas sieltä, siinä voi olla sormi sisällä.

– Laitanko lunta?

– Laita.

Odotetaan. Ja odotetaan. Join vähän teetä, kun paleli. Jähmetyin odottamaan.

– Pilasin koko matkan alakuunsa.

– Sitä elä mieti, et oo pilannu. Vahinko mikä vahinko.

Kalalla ollut kelkkamies tuli kuitenkin, kun Ottoa ei näkynyt. Hän ehti vetää meitä vain vähän matkaa, kun Otto tuli ja kuski vaihtui. En jaksanut laittaa kypärä päähän. Otto ajoi kovasti. Arto sanoi, että nyt näkyy maisematkin. Käänsin päätä vasemmalle. Sumu oli hälvennyt ja Tenon laakso näkyi lumisena, harmaana, kauniina.

Tenon Tuvilla rouva tuli vastaan, lapulla valmiina Utsjoen terveysaseman puhelinnumero. Soitin sinne, ja sain ohjeen ajella suoraan Ivaloon, kun olin kuitenkin jo sitonut haavan, ei tuhlattu aikaa. Alettiin sitten ajella, jääkaapissa yksi rautu ja musta nahkarukkanen.

Matka Utsjoelta Ivalon terveysasemalle tuntui loputtoman pitkältä. Ensiapukurssilta oli jäänyt mieleen kkk eli kylmä-koho-kompressio. Istuin matkailuauton etupenkillä kylmä paketoitu käsi kestotervehdyksessä, vaikka yhtään karavaanaria ei tullut vastaan. Kompressiota oli taatusti, kun olin vetänyt sideharsorullan tiukkaan peukalotumpin ympärille vihan vimmassa. Jääkylmyys tuli käteen ihan järkytyksestä. Sitten aurinko alkoi paistaa ja lämmittää. Pitelin villatakia varjona ja istuin sitten varmaan sata kilometriä kaksi kättä koholla, kunnes mieleen tuli jotain lisää ensiapukurssilta: kolmioliina.

Arto pysäytti auton linja-autopysäkille ja etsi auton ensiapulaukusta liinan. Sen laittaminen kurssilla oli ollut ihan yksinkertainen juttu, mutta nyt ei parityöskentelykään auttanut, kun me pyörittelimme kolmikätisesti liinaa, joka ei millään meinannut asettua asiallisesti. On tämäkin, kun pitää itsellä harjoitella ensiaputaitoja! Jotenkin kätöstelimme käden lepoon.

Karhunpesäkiven kohdalla kolme pilkkijää istui Myössäjärvellä naamat kohti aurinkoa. Se näytti hienolta, mutta aurinko alkoi lämmittää kättä ja kipu heräili. Roikotin villatakkia verhona ja varjona. Tähän asentoon jähmetyin. Se oli helpointa, olla liikkumatta, ajattelematta, tuntematta.

Ivalo

Ivalon terveysasema löytyi helposti. Jalat olivat jo huterat, kun Arto talutti minut sisälle ja toimistohuoneeseen, istutti tuoliin. Ja sitten kyseltiin ja naputeltiin koneelle ja kyseltiin ja naputeltiin. Minua väsytti niin että kieroon veti jakkaralla.

– Ja kumpi käsi?

Viittasin vasemmalla kädellä, että tässähän tämä paketti.

– Enkö pääse jo maate??

– Hetki vielä...

Minua kuulusteltiin kuin vankia, joka on ensin kidutettu heikkoon kuntoon. Helpotus oli siis suuri, kun pääsin toimenpidehuoneeseen.

– Nouskaahan tähän, rouva, hoitaja sanoi hoitopöydän vieressä.

Synnyttämääkö vai sisätutkimukseen, ajattelin hämärästi, kun näin metalliset jalkatuet pöydän jatkona ja synnytysohjekuvaston seinällä. Valkotakkinen mies tuli ja sanoi olevansa geriatri.

Arto oli tuonut mustan nahkarukkaseni, jota hoitaja ravisteli pitkän tovin, ennen kuin sieltä putosi jotain. En uskaltanut katsoa sitä, katsokoon lääkäri.

Hoitaja värkkäsi jalustimet pois ja laittoi petiä pidemmäksi. Jalat kyllä olisivat kaivanneet jotain tukea, kun ne vispasivat suurin liikkein, niin että polvet olisivat kolisseet ilman toppahousuja. Aika kova TRE-harjoitus, Tence Releasing Exorcise, ihan luonnossa ja yrittämättä. Sain jotain lääkettä

suoneen, etten putoaisi pöydältä. Kohta makasin pumpulissa, ja vispaus lakkasi.

Taivaallista! Ihanaa lääkettä. Ei tarvinnut enää jaksaa mitään, eikä miettiä, miltä *se* näytti, eikä istua autossa kädet pystyssä.

Onneksi vanhuuslääkäri ei alkanut itse korjailla peukaloa, vaan soitti Ouluun käsikirurgille ja sai ohjeita. Tynkäsormesta tehtiin lötkö puikulanmallinen pakkaus. Arvokas lihapala laitettiin pussiin ja pussi jääveteen ja kylmälaukkuun. Ei sitä noin asiallisesti kuljetettu Utsjoen ylängöltä, mutta peukalonpää oli sentään mukana.

Ivalosta ilmaan

– Tavataan sitten Oulussa, Arto sanoi. Hän seisoj vielä hetken ovensuussa huolestuneen näköisenä, kainalossaan keltainen toppatakki ja parit housut.

– Vie kengätki, mitä minä niillä teen, tämmösenä.

Ambulanssi liikkui tasaisesti ja pehmeästi, ja se tuntui ylelliseltä. Tuli äiti mieleen, joka kehui ensimmäistä pyörätuolikyytiään, että olipa tasanen kyyti! Aurinko paistoi ja taivas oli niin sininen. Auto oli täynnä valoa. Halleluja miten paljon valoa! Kelluin eteenpäin ja pian nousin jo ilmaan yhtä pehmeästi.

Siis helikopteri nousi. Sen nimi oli Koala, kuten muutaman kuukauden päästä kuljetuslaskusta luin. Se oli rajavartioston uusi pieni kopteri, joka oli sattumoisin juuri Ivalossa, eli minulla kävi tuuri.

– Onhan sormi ja laukku mukana? minä hössötin, kun oli käsketty huolehtia. Hoitaja oli tällännyt minullekin kuulosuojaimet päähän. Vau, kuulokkeet, mitä musiikkia olis saatavilla?

Paareilla maatesa näin ikkunasta ulos! Olin aina halunnut helikopterilla lentämään. Kopteri nousi kentällä vain vähän maan yläpuolelle ja eteni matalalentoa, kunnes nousi ylemmäs. Ensihoitaja kyseli kivut ja olot. Ei hätää. Nostin välillä päätäni ja kurkin paremmin ulos. Ei näyttänyt olevan korkealla. Alla liikkui luminen maisema harvoine metsineen.

Aina vain auringossa kylpevää hiihtomaisemaa, retkimaisemaa, aina vain. Menin pois koko ajan siitä retkestä. Olin vaihtanut hankihiihtelyn ja rautupilkin raa'asti ihan outoon matkailuun.

Yhtenä huhtikuun päivänä
matkapäiväkirja teki
äkkipysähdyksen
ja muuttui useiden sivujen ajaksi
sairaalapäiväkirjaksi,
mikä oli kirjoittajalle uusi kokemus.

Sitten se kotiutui
pyörittelemään peukaloita
ja alkoi toipua entiselleen.

Vuoden vihkoihin
tallentui totta ja satua,
kotona ja poissa kotoa
eli uusilla reissuilla.

9 789528 007814